

oko Goldhagena skopčane su sa mukotrpnim uvežbavanjem novog nacionalnog osećanja. Nacionalni identitet traži se u prošlosti po poznatoj formuli prevladavanja prošlosti. Da nije bilo Jevreja, novo nemačko "mi" bi ostalo neodređeno. Jevreji se instrumentalizuju da bi se "nejevrejskim Nemcima" pružio "osećaj mi". Dakle, Nemačka se etnizira. Rasprave su uticale na to da u brdima leševa Nemci ne vide žrtve nego pre svega "našu sramotu".

3. 5. Pojmovna evolucija i teorijski pravci rasprave.

O teorijskoj prodornosti Goldhagenovih kritičara ne svedoče radikalna osporavanja najčešće najvećeg dela njegove analize u idejnopolički pregrejanoj klimi SR Nemačke. Premda je teško ovu raspravu razumeti bez sociološkosaznajne analize u čijem je središtu otkrivanje stupnja iskrivljenosti saznanja usled svesnog ili nesvesnog pravdanja užih ili širih društvenih interesa, ipak bi imanentni teorijski pristup mogao da jasnije izdvoji njene saznajne domašaje. Osim toga, premda ne u potpunosti, već sada je moguće skrenuti pažnju i na neke uticaje ove debate na razvoj misli o fašizmu. Iz mnoštva kritičkih prikaza Goldhagenove studije koji su rasuti po naučnoj periodici, ali i uglednim dnevnim i nedeljnim listovima na Zapadu trebalo bi izdvojiti najčešće navođene prigovore, na koje je i pisac odgovarao.

Gotovo da nije potrebno posebno navoditi da je odnos prema Goldhagenu zavisio od shvatanja društvenog karaktera fašističkog režima (klasni, rasni ili antisemitski), uloge koncentracionih logora u njemu (eksploatacija logoraša ili iracionalno ubijanje), i tumačenja ideološke funkcije antisemitizma u fašističkoj ideologiji (instrumentalna uloga ili samosvrha). Evolucija pojmovnog aparata za istraživanje genocida takođe nije beznačajna. Antisemitizam je stari termin za označavanje borbe protiv semita, jezički i antropološki srodnih naroda, a od 19. veka antisemit označava samo protivnika Jevreja. "Genocid" ili "ubistvo naroda" su termini koji nastaju krajem 2. svetskog rata za označavanje rasnoideoloških zločina. Holocaust ili "žrtva sveopšteg požara" jeste jevrejski pojam za Aušvic koji se prvi put javlja 1958, dok je pogrom (uništenje) ruski pojam, a Shoah, "prirodna katastrofa", takođe jevrejski izraz za obeležavanje genocida nad vlastitim narodom. U publicistici, a često i nauci sama terminologija pokazuje karakter pristupa.

Dok je u hladnoratovskom periodu blokovske podele sveta uništenje Jevreja bilo potisnuto u drugi plan, na račun teorija o fašizmu, koje su istraživale društvenoekonomsku sponu kapitalizma i fašizma s jedne, i teorija o totalitarizmu, koje su tragale za organizacionim srodnostima fašizma i socijalizma s druge strane, već od 1980-ih godina počinje sistematičnije istraživanje genocida nad Jevrejima. Za vreme hladnog rata u Nemačkoj je pitanje nacionalne krivice tretirano kao deo smišljene savezničke osvete, a Jevreji nisu izdvajani iz zbirne sume žrtava. Sa iščezavanjem hladnog rata u Nemačkoj jača nacionalizam, čiji je prvi teorijski izraz Historikerstreit, koji ruši tabue i traži reviziju. U ovaj revizionistički tok, ali s drugim namerama, uklopio se Goldhagen. Nemačka je 1989. dospela u središte svetske politike. Ujedinjenje je iznenadilo i mnoge Nemce pa se postupno širilo uverenje da su Nemci amnestirani jer je ukinuta kazna za počinjene zločine – podeljena država. Goldhagen je vratio Nemce u realnost i podsetio ih na staru krivicu u novoj klimi razbuđenog nemačkog nacionalizma. Uobličio je nelagodnost koju je osećao svaki Nemačkin koji je nešto znao o prošlosti. Imenovao je jasno krivce (Claussen 1996). Termin holokaust, kao opšti simbol jevrejskog stradanja, potiskuje konkretni termin Aušvic. Ni u DDR-u nije bilo sistematskog istraživanja antisemitizma zbog sovjetskog anticionizma. Prilično problematični